

Nåden er en overraskelse

– Det store spørsmålet nå, så vidt jeg kan se, er ikke hvilket kirkesamfunn som vinner. Men om Kristi person og budskap får forbli troverdig og fullstendig til stede i Europa, sier Erik Varden – ny, katolsk biskop i Trondheim.

OLAV EGIL AUNE
olav.egil.aune@vl.no

Hva mor og far tenkte da Erik Varden gikk i kloster som 26-åring, vet jeg ikke. Han ble presteviet og opptatt i den snart 1.000 år gamle cistercienserordenen – for hans del ved klosteret Mount Saint Bernard i Leicestershire, England. Hvor han inntil nærmest nylig var abbed. Cistercienserne skulle «rense» Den katolske kirke – friske opp igjen den første hengivelsen og kjærligheten til den delen av kirken, som ble grunnlagt av Benedikt av Nursia 500 år før det igjen. For ett år siden opplevde han at selv om han var «en lykkelig munk», var ikke klosterlivet noen trygg havn, en siste stasjon. Han ble kalt til å bli katolsk biskop av Trondheim.

Du blir på en måte en reisende i «tro». Hva er tro?
Da sier jeg: «ja», først og fremst. Og ... så sier jeg «utfordrende». Så sier jeg «fellesskap». Så sier jeg «håp». Og så sier jeg – selv om det ikke nødvendigvis er et motiv som er konstant – «glede».

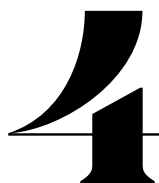
Ingen tvil?
Tvilen er jo en slags ... når solen skinner, så kaster vi en skygge. Slik er tvilen på sett og vis troens skygge. Vi går der og vi er bevisst at skyggen er der, men det er ikke skyggen som er den reelle størrelse. Det er vi, det er troen.

Du har skrevet en bok som har vakt stor oppmerksomhet i England som i Norge: The Shattering of Loneliness (norsk ugave: Lengsel er mitt vesen). Den handler om din veg og ditt liv med troen, åpent og ærlig.

Lengsel er mitt vesen, er sitat fra et dikt av Rainer Maria Rilke, som har fulgt meg i mange år. Det var noe med det verset som hogg seg fast, begrepet lengsel er blitt mer og mer viktig for meg, det har kanskje med at man blir litt eldre å gjøre? Jeg møtte ordet lengsel igjen da jeg begynte på teologistudiet, da hos kirkefader Athanasius – jeg fikk

Erik Varden

- ▶ 46 år.
- ▶ Opprinnelig fra Degernes i Østfold.
- ▶ Norsk katolsk prest.
- ▶ Skrevet flere spirituelle bøker, vært munk, forskerlærer og abbed.
- ▶ Utnevnt av pave Frans til biskop-prelat av Trondheim katolske stift 1. oktober 2019.
- ▶ På grunn av sykmelding har bispevielsen blitt utsatt, men foregår nå i morgen 3. oktober i Nidarosdomen.

raske

GUD ER:
Kjærlighet, står det i Skriften, og det tror jeg på.

PÅ MIN GRAVSTEIN SKAL DET STÅ:
Be for Erik Varden.

BOKA ALLE MÅ LESE:
I tillegg til Bibelen og Shakespeare, Marilynne Robinsons Gilead.

JEG KLARER MEG IKKE UTEN:
Musikk.

lengselen min logisk forankret, jeg husker jeg ble så begeistret at jeg klarte ikke å sitte stille. Det slo meg hvor viktig det er å skjelne mellom lengsel og begjær, slik jeg også forsøker å gjøre det i boken. Det er dette at lengselen er noe som er dypt grunnfestet i mennesket, men som har sin opprinnelse utenfor mennesket, at lengselen er et kall fra et annet sted. Det uttrykkes slående på norsk – som man sa før: «Det lenges meg». Slik har jeg strukturert mitt liv på grunnlag av det som jeg opplever som et kall. Men kallet har kanskje ikke for meg hatt denne klokkeklare dimensjonen som det har for noen, jeg gjenkjenner bare lengselen. Det er som om et rop fra et annet sted finner sin klangbunn i meg. Som da treffer meg.

Den som lengter, jukser ikke?
Nei, det tror ikke jeg heller.

Hvis jeg kommer til deg en dag og sier at nå står det riktig dårlig til med bønner, det er tilsynelatende mange som er så flinke til å be, de finner fred, mens jeg bare trygler om nåde. Det vil si, ikke det engang. For jeg skjønner ikke hvorfor jeg skal be om nåde, når den gode Gud – som jeg virkelig tror – har lagt inn i regnskapet at han tilgir. Uansett om jeg ber eller ikke. Det blir krampe?

Ja, det er det som er det store. Når det indre dramaet går mot slutten i forfatteren Georges Bernanos' roman *En landsbyprests dagbok*, er konklusjonen «alt er

nåde». Det peker mot at nåden er altomfattende. Jeg inspireres veldig av et dikt av poeten Olav Aukrust, også – *Nådelauga i nattleg ljøs*. Det er noe som setter sitt preg på hele verden. Jeg tror at det å leve i nåde, rett og slett er å åpne øynene for en verden som er frelst og å anerkjenne og skue og se at den er frelst. Det er det grunnleggende faktum. Så det å våkne til nåde, da ser du tingene som de faktisk er. Så jeg er enig i at begrepet «å tryggle om nåde», kan være litt misvisende, fordi nåden er der allerede – om jeg er mottakelig for å leve på den, nå. Det er en gave jeg har fått uten å ha fortjent den. En overraskelse. Og det er få gaver som er mer gledelige enn de som overrasker og tilsvare noe jeg trenger og som jeg har lyst på uten å vite at jeg har lyst på det.

Der har de fleste av oss en veg å gå antakelig, i vår selvopptatte sammenheng, vi har jo lyst til å ordne opp i dette selv. For vår gode samvittighets skyld?

Jeg tror kanskje vi lever, sånn kulturelt sett, i kjølvannet av en teologisk debatt, som ofte har vært ganske brutal og hvor nåden er blitt et slagord. Så vi har glemt dette kollektive å tenke nåden rett og slett som oksygenet vi puster i. Som noe ømt og trøstende. Regnskap? Vi tenker oss ofte tros livet som et regnskap hvor nåden er en matematisk kalkulerbar faktor; men det er kanskje ikke helt sånn det er.

Til dem som sier at dette var da ren agnostisisme, Gud i allnaturen, liksom?

Hvis jeg forblir munk, og jeg håper å forbli munk, så er det rett og slett fordi jeg har oppdaget bønn som en helt vital nødvendighet. Ikke som en from øvelse, men som en forankring i det vesentlige. Klosterlivet er jo radikalt på flere måter, det er radikalt på grunn av den praktiske måten det oppdeler dagen på, det sørger for at bønner får plass. Og der håper jeg at jeg har opparbeidet tilstrekkelige vaner og disiplin til å holde det gående. Jeg kan bare ikke se hvordan jeg kunne gjøre noe som helst fornuftig og fruktbart, hvis ikke bønner kommer først.

Lørdag blir Erik Varden katolsk biskop i Trondheim. – Denne utnevnelsen er for meg et stort mysterium. Men livet er nå noen ganger mystisk, sier Varden.

Foto: Erlend Berge

18 FREDAG MIN TRO

Nå er du snart biskop. Kom det ut av det blå, ville du det?

Denne utnevnelsen er for meg et stort mysterium. Men livet er nå noen ganger mystisk.

Hvordan blir det, tror du, å stå der i Nidarosdomen og vite at det er den første, katolske innvielsen i katedralen siden reformasjonen?

Jeg må innrømme at jeg har et avslappet forhold til evenementer av typen første gang siden. Tar vi livet på alvor, er hvert nytt øyeblikk en første gang og det er det som egentlig er viktig. At vi er fullt og helt til stede i det som skjer og angår og utfordrer oss nå, for å forsøke å vise oss verdige nuet.

Hva tenker du om framtida og hva dette øyeblikket har for betydning for de ulykksalige grensene mellom troende, i Norge, som andre steder. Det er jo nærmest kirkehistorisk sjokk. Det er jo ikke så mange år siden at norske biskoper ikke ville være til stede i domen da Johannes Paul 2 feiret messe der ... ?

Hvis jeg ikke husker feil, sier Paul Selmer i Undsets *Gymnadenia* noe sånt som at han lenge hadde opplevd Bibelens ord som en steinrøys de kristne hentet skyts fra for å pælme hverandre med. At vi er kommet noen skritt videre, er noe vi kan være takknemlige for. Det store spørsmålet nå, så vidt jeg kan se, er ikke hvilket kirkesamfunn som vinner, men hvorvidt Kristi person og budskap får forbli troverdig, fullstendig til stede i det underlige sammensurium som er dagens Europa. Opplever vi det spørsmålet som noe vitalt, noe det er verd å leve og dø for? Opplever jeg det som uttrykk for en vesentlig oppgave, et vesentlig kall? Jeg tror det er her knutepunktet befinner seg.

Når jeg leser boken din, er det ett av mange avsnitt som har stor virkning, det handler om tortur. Og et barnlig sinn som tok imot fornemmelsen av det?

Ja, det var da vi satt ved bordet en ettermiddag, jeg må ha vært en ni, ti år gammel – min far, en landsens veterinær i Østfold, fortalte om dagens gjøremål, om et opprivende møte. Tidligere på dagen hadde han vært på besøk hos en bonde, det var varmt og han – som ikke var helt ung lenger – hadde kastet skjorten. Ryggen hans, fortalte far, hadde dype piskeslag på kryss og tvers. Hvorfor? Han hadde sittet i tysk fangenskap under krigen og blitt utsatt for brutal tortur. Merkene etter fangenskapet, skjult i hverdagen, hadde avdekket seg selv som et ufrivillig vitnesbyrd. Han utbroderte ikke historien. Den ble notert; så dreide praten over på temaer jeg ikke husker noe av. Bildet av arrene hadde imidlertid etset seg inn i meg. Det var som om verdens smerte, gjennom dem, var sluppet inn i min beskyttende verden, som forble rystet. Jeg følte meg med ett sårbar, utsatt.

Du ble altså munk, tror du dette hadde noen betydning for ditt radikale veivalg?

Jeg kjenner at svøpen som festnet seg på netthinne min da jeg var liten, forblir den samme. Den skaper virkelige sår som krever å bli sett, å bli grått over. De er imidlertid ikke uhelbredelige hvis de bestråles av et glimt av ilden som utsletter natten, ilden som har kommet til verden som kjærlighet og bare behøver å tennes for at den skal brenne. Med det samme jeg forsto at å være munk er å gi sitt liv som opptenningsved til dette bålet, var jeg sikker: Det var det eneste jeg ønsket. Gjennom et slikt liv kunne jeg i frihet påta meg oppgaven som var gitt meg som en forunderlig forutelse da jeg var barn.

Du har et forhold til komponisten Gustav Mahler, vet jeg. Og en spesiell opplevelse?

Ja, det forundrer meg til denne dag. Men jeg var en 14, 15 år gammel – jeg hørte mye på musikk og kjøpte en innspilling av Mahlers Symfoni nr. 2 «Oppstandelssymfonien», jeg hadde hørt om den gjennom en venn. Uten å tenke på at dette skulle bli en åpen dør til noe nytt. Det var virkelig noe som brast i meg, flerstemmigheten, alt. Og det er blitt slik at musikken har vært og er blitt et slags

– Det å omgås dyr, det er viktig for meg, det er noe som gir meg stor trøst, sier Erik Varden.

Foto: Erlend Berge

Hvis jeg forblir munk, og jeg håper å forbli munk, så er det rett og slett fordi jeg har oppdaget bønn som en helt vital nødvendighet.

Erik Varden

primærspåk for meg, fordi den har potensial for et uttrykk som ord sjelden kan nå. Mahler bruker et dikt om en sjel som trenger seg frem på veg mot, han er ikke sikker på hva, og så kommer det en engel, som sperrer vegen – men han sier: Jeg må videre. Og sjelen sier – «Jeg er av Gud og vil videre til Gud». Satsen heter *Urlicht*, det opprinnelige lyst, det er et lys også jeg trenger å bevege meg mot: «Tro, ta det for gitt at du ikke ble født for ingenting.» Det står i evangeliet at Jesus talte med myndighet. Det var dette budskapet som var der på én og samme tid, musikalsk og verbalt, som gjorde at det ble en slags myndighet. Som der og da var uimotståelig. Jeg kjente den bare umiddelbart som sann. Men det som forundrer meg, er at det aldri har gått over. Jeg hadde ikke en erkjennelseder og da om at dette skulle bli et vendepunkt i mitt liv. Men det var en komet, som etterfølges av en hale.

Kirken, den katolske, har virkelig vært i sentrifugen (unnskyld uttrykket) de siste årene, folk vender kirken ryggen i avsky og vemmelse over vanstyre og svik. Den katolske Nobelpris-forfatteren Francois Mauriac spør seg selv i boken «Min tro» om hvorfor han holder ut kirken og fortsetter sin hengivne deltakelse til tross for elendighet i det ytre. Og han svarer at for ham er kirken som et digert rør som har ført troen uskadet gjennom historien, slik at den i sin nådde ham. Er røret fremdeles åpent?

Ja, jeg tror det er det. Kanskje den mest utfordrende tanken nå er å spørre seg hvor åpningen er. For det er fryktelig mye som

blokkerer, det er åpenbart at det er smertefullt, det er så uendelig sørgelig. Kirken og klosterlivet fortøner seg som slitt og skuffet og såret, og sliter med skandaløs atferd. Hvor ble de løfterike ordene av? Men det er her jeg tror det er viktig – nå – å forankre seg i det basalt evangeliske og la seg trøste. Og å befestet og bekjenne håpet om at da Kristus oppsto fra de døde – og det er en evig begivenhet – så beseiret han døden. Jeg tror at oppgaven nå er å forsøke å se den konkrete virkeligheten som omgir oss i et slikt tros- og åndsperspektiv. For så å leve og handle ut fra det og å erkjenne tingene slik som de er, uten forskjønne. Og å nedkalle Guds nåde over den fattigdommen, den ødeleggelsen som omgir oss på så mange plan. Men óg på samme tid å se hvordan det spirer og å verne om *det*, fordi det er skjørt. Det har krefter i seg til å bli fruktbart.

Du er vokst opp med dyr, var sikkert med far rundt om på gårdene – hva forteller dyrene deg, hva «fortalte» de deg da du var liten – og hva betyr de nå?

De har betydd veldig mye, jeg har vært omgitt av dyr hele mitt liv – hunder, fugler og marsvin, alt, helt siden jeg var liten. Og så kommer det altså igjen med livet som munk – i klosteret er vi bønder, ikke sant, jeg har melket kuer siden jeg trådte inn, så det å omgås dyr, det er viktig for meg, det er noe som gir meg stor trøst.

Fordi?

Det er en tillit hos dyr, det vil si hos noen – behandles de dårlig, blir de mistroiske. Men kua kjenner den som kommer og melker, og en lojal hund eller en katt, som driver med sitt, er nådig nok til å involvere meg i sin eksistens. Det er en slags tillit som blant oss mennesker kompliseres så forferdelig, fordi våre mellommenneskelige forhold er så komplekse. Det å omgås dyr, det minner meg om at jeg må la meg forenkle litegrann.

I morgen blir det i det minste to katolikker i Nidarosdomen, du og munken, det vil si han som spøker på galleriet når han finner det for godt. Tror du på slike ting?

Dette visste jeg ikke noe om. Jeg tror jo på det evige liv, og at vegen dit er mer komplisert for noen enn for andre. Treffer jeg ham, skal jeg jo hilse.

Da må du for all del hilse fra meg også.